

Nr 56

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 9 juni 1967 (nr 532) om ändring i 17 kap. handelsbalken.

Genom en den 9 juni 1967 dagtecknad proposition, nr 139, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och protokoll hållet i lagrådet, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 9 juni 1967 (nr 532) om ändring i 17 kap. handelsbalken

Härigenom förordnas, att övergångsbestämmelserna till lagen den 9 juni 1967 (nr 532) om ändring i 17 kap. handelsbalken skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Denna lag — — — — — meddelats dessförinnan.

I konkurs vari beslut om egendomsavträde meddelas efter lagens ikraftträdande men före den 1 mars 1978 skall den förmånsrätt, som enligt 17 kap. 11 § tredje stycket handelsbalken i dess äldre lydelse skulle ha tillkommit pensionsstiftelse som anges där, i stället tillkomma innehavare av pensionsutfästelse som stiftelsen tryggade den 29 februari 1968. Förmånsrätten gäller beloppet av pensionsfordringen den dag från vilken tiden för klander mot utdel-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ningsförslag, vari fordringen upptagits, är att räkna, i den mån fordringen ej utgår med bättre förmånsrätt. Överstiger de bevakade pensionsfordringarnas sammanlagda belopp sistnämnda dag stiftelsens fordran vid utgången av det räkenskapsår som gått till ända närmast före den 1 mars 1968, skall bevakad pensionsfordran emellertid icke utgå med förmånsrätt enligt 17 kap. 11 § tredje stycket handelsbalken i dess äldre lydelse för mer än som motsvarar fordringens del i stiftelsens fordran vid utgången av nämnda räkenskapsår.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag om tillägg till övergångsbestämmelserna till lagen den 9 juni 1967 (nr 532) om ändring i 17 kap. handelsbalken, vilken lag antagits av 1967 års vårriksdag.

Inledning

I proposition den 31 mars 1967 (nr 83) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga lag om tryggande av pensionsutfästelse m. m. och i anslutning därtill bl. a. lag om ändring i 17 kap. handelsbalken. Förslaget till lag om tryggande av pensionsutfästelse m. m. innebär en omläggning av de former under vilka en arbetsgivare kan trygga sina pensionsutfästelser. I stället för att avsätta medel till en pensionsstiftelse genom att till stiftelsen överlämna en revers skall arbetsgivaren kunna redovisa motsvarande avsättning enbart i bokföringen som en särskild skuldpost, benämnd Avsatt till pensioner. I samband därmed avskaffas nyssnämnda pensionsstiftelser, vanligen kallade reversstiftelser därför att stiftelsens tillgång består av en fordran på stiftaren enligt utfärdad revers. Bland reversstiftelserna brukar man skilja mellan två slag. Det ena slaget utgörs av sådana stiftelser som bildats med stöd av lagen den 18 juni 1937 (nr 521) om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser och som med hänsyn till att de är underkastade lagens reglering brukar kallas *bundna* stiftelser. Det andra slaget utgörs av sådana stiftelser som bildats med stöd av allmänna stiftelse- rättsliga grundsatser och som brukar kallas *fria* stiftelser. En närmare

redogörelse för pensionsstiftelsernas art och förmögenhet är intagen i nyssnämnda prop. s. 51.

Enligt gällande rätt åtnjuter en pensionstagare förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken (HB) för pensionsbelopp som utgår på grund av anställning. Förmånsrätten omfattar fordran på sådan pension som tillkommer pensionstagaren för en tid av sammanlagt högst ett år, dock inte för längre tid tillbaka än ett år innan konkursansökningen gjordes. Samma förmånsrätt äger bunden pensionsstiftelse för sin fordran på stiftarbolaget i den mån fordringen motsvarar pensionsfordringar som utgår med förmånsrätt enligt det nyss sagda och med begränsning till visst angivet årligt pensionsbelopp för varje pensionstagare. Denna stiftelsens förmånsrätt torde sakna självständig betydelse, eftersom den inte medger uttagande av större belopp än det som pensionstagarna själva kan utkräva i konkursen. Utöver vad nyss nämnts åtnjuter en arbetstagare inte någon förmånsrätt för den pensionsfordran han har på grund av intjänad pensionsrätt eller med andra ord för kapitalvärdet av den pension han tjänat in vid beräkningstillfället. Däremot äger bunden pensionsstiftelse förmånsrätt enligt 17 kap. 11 § tredje stycket HB för sin fordran på stiftarbolaget i den mån fordringen inte utgår med förmånsrätt enligt 4 §. Någon begränsning till vissa pensionsbelopp motsvarande den som gäller vid beräkning av stiftelsens förmånsrätt enligt 4 § finns inte här.

I samband med att reversstiftelserna — såväl bundna som fria — avskaffas föreslås i prop. 1967: 83, att bestämmelsen i 17 kap. 11 § tredje stycket HB om förmånsrätt för bunden pensionsstiftelse skall upphävas. Någon särskild övergångsbestämmelse till förmån för dem som vid bestämmelsens upphävande intar ställning av destinatarer i sådan stiftelse har ej upptagits i propositionen. Däremot innehåller propositionen förslag till en ny paragraf i 17 kap. HB, betecknad 6 a §, med bestämmelser om en förmånsrätt för pensionsfordringar som tillkommer sådana arbetstagare vilka på grund av sin ålder ej alls eller endast i begränsad utsträckning får del av den allmänna tilläggs pensionen (ATP). Denna förmånsrätt gäller i lös egendom före bl. a. företagsinteckning och i fast egendom närmast efter fastighetsinteckning.

I sitt utlåtande över förslaget till lag om ändring i 17 kap. HB konstaterade lagrådet, att någon övergångsbestämmelse inte föreslagits i anslutning till den föreslagna ändringen i 11 §. Huruvida en sådan bestämmelse behövdes kunde enligt lagrådet inte bedömas på det föreliggande materialet (prop. s. 278). Vid anmälan av lagrådets utlåtande anförde föredragande departementschefen i anslutning därtill, att en sådan bestämmelse skulle övervägas särskilt efter närmare utredning, så att ett förslag kunde föreläggas riksdagen i god tid innan den föreslagna ändringen skulle träda i kraft (prop. s. 288).

I enlighet härmed har frågan därefter övervägts inom justitiedepartemen-

tet, bl. a. med anledning av en framställning i ämnet från Skånes handelskammare.

Efter remiss har yttranden över handelskammarens framställning avgivits av Svea hovrätt, lagberedningen, försäkringsinspektionen, Sveriges industriförbund, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges akademikers centralorganisation och Sveriges advokatsamfund.

Rörande handelskammarens framställning och remissyttrandena däröver torde utskottet få hänvisa till propositionen sid. 6—9.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Kling*, följande.

Den nya lagstiftning som föreslås i prop. 1967: 83 innebär en omläggning av de former under vilka en arbetsgivare kan trygga sina pensionsutfästelser. Vid den föreslagna lagens ikraftträdande skall de s. k. reversstiftelserna upphöra. I samband därmed upphävs också enligt förslaget den förmånsrätt som enligt 17 kap. 11 § tredje stycket HB tillkommer bunden stiftelse. Det är svårt att avgöra vilka reella verkningar sistnämnda förslag kan få för de pensionsborgenärer som fått sina pensionsfordringar tryggade genom bunden stiftelse. För åtskilliga ersätts den förlorade förmånsrätten till betydande del av den förmånsrätt för vissa pensionsfordringar som föreslås i en ny paragraf i 17 kap. HB, betecknad 6 a §. Denna nya förmånsrätt skall få åtnjutas av sådana arbetstagare som är födda år 1907 eller tidigare, dvs. sådana som på grund av sin ålder inte alls eller endast i begränsad omfattning får del av den allmänna tilläggspensioneringen (ATP). Övriga åldersgrupper torde komma att i allt större utsträckning få sin pensionering säkerställd genom den allmänna tilläggspensioneringen och sådana enskilda pensioner som utgår enligt pensionsplan och som tryggas genom särskilda anordningar i form av pensionsförsäkring eller kreditförsäkring. Det kan emellertid antas att ett upphävande av förmånsrätten för bunden pensionsstiftelse enligt 17 kap. 11 § tredje stycket HB innebär en försvagning av många pensionsborgenärs rätt, i det att de inte inom rimlig tid får kompensation av annat slag. Skånes handelskammare har med anledning härav gjort framställning till Kungl. Maj:t om en särskild övergångsbestämmelse syftande till att hindra att ifrågavarande pensionsborgenärer lider rättsförlust. Samtliga remissinstanser som yttrat sig över framställningen har tillstyrkt en sådan reglering.

Den rättsförlust som kan komma i fråga förutsätter, att stiftarbolaget gått i konkurs. Som framgår av försäkringsinspektionens statistik har under de 30 år som 1937 års lag gällt antalet konkurser emellertid varit jämförelse-

vis litet och de fordringar som stiftelserna bevakat har likaså avsett ett jämförelsevis ringa belopp. Även om den olägenhet som det kan medföra för destinatarerna att förmånsrätten avskaffas inte bör överdrivas, vill jag i likhet med remissinstanserna förorda att den ifrågavarande lagstiftningen kommer till stånd.

Vid utformandet av en särskild övergångsbestämmelse bör vidare beaktas den osäkerhet för pensionsborgenärerna som lagberedningen påpekat och som har sin grund i att nya pensionsborgenärer kan tillkomma med anspråk på betalning ur stiftelsen utan att motsvarande avsättningar till denna görs. Med hänsyn härtill och till de förut nämnda förbättringar på pensionsområdet som kan väntas både genom den allmänna tilläggs pensioneringen och inom den enskilda pensioneringen bör enligt min mening en övergångsreglering gå ut på en tidsbegränsad fortsatt tillämpning av gällande förmånsrätt. Innehörden bör bli den att den förmånsrätt som nu tillkommer bunden pensionsstiftelse enligt 17 kap. 11 § tredje stycket HB i stället skall tillkomma innehavare av sådan pensionsutfästelse som vid tiden för den nya lagstiftningens ikraftträdande är tryggad genom sådan stiftelse som jag nu nämnt.

När det gäller det närmare innehållet av en reglering synes den av försäkringsinspektionen förordade lösningen, som rimmor med principen enligt lagberedningens förslag, vara att föredraga, eftersom den blir enkel att tillämpa och inte föranleder onödiga uträkningar av vidlyftig beskaffenhet. I nära anslutning till denna lösning förordar jag därför en övergångsbestämmelse av innebörd att var och en av pensionsborgenärerna får i bolagets konkurs bevaka sin pensionsfordran med förmånsrätt enligt 17 kap. 11 § tredje stycket HB till hela det belopp till vilket pensionsfordringen uppgår den dag från vilken tiden för klander mot utdelningsförslag skall räknas. I enlighet med vad som anförts i handelskammarens framställning och i remissyttrandena bör dock en begränsningsregel införas. Den torde kunna utformas så att de bevakade pensionsfordringarna får utdelning med förmånsrätt för sammanlagt högst så stort belopp som svarar mot stiftelsens fordran vid tiden för den nya lagstiftningens ikraftträdande. I förenklingssyfte bör jämförelsen ske med storleken av stiftelsens fordran vid utgången av det räkenskapsår som gått till ända närmast före den nya lagstiftningens ikraftträdande. I den mån de bevakade pensionsfordringarna sammanlagt överstiger stiftelsens fordran vid nyssnämnda tidpunkt skall proportionell nedsättning ske så, att de bevakade pensionsfordringarna tillsammans får åtnjuta förmånsrätt till belopp som motsvarar stiftelsens nämnda fordran. Att var och en av pensionsborgenärerna enligt detta förslag själv har att bevaka sin fordran torde inte innebära någon större olägenhet, eftersom de här liksom i övriga liknande situationer torde kunna påräkna bistånd från sina arbetstagarorganisationer.

Övergångsperioden bör enligt min mening bestämmas till 10 år.

Lagrådet

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får därför hemställa,

att förevarande proposition, nr 139, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 1 november 1967

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Erik Svedberg (s), fröken Mattson (s), herr Hjorth (s), fru Lindström (s), herrar Schött (h) och Gösta Jacobsson (h);

från andra kammaren: fru Gärde Widemar (fp), fru Johansson (s), herrar Ekström i Björkvik (s), Svensson i Vä (cp), fröken Bergegren (s), herrar Gustafsson i Borås (fp), Jönsson i Malmö (s) och Fridolfsson i Stockholm (h).